

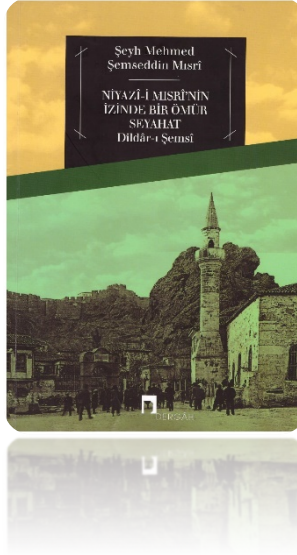
Niyazî-i Mısırî'nin İzinde Bir Ömür Seyahat: Dildâr-ı Şemsî

Şeyh Mehmed Şemseddin Mısırî

Hazırlayanlar: Mustafa Kara, Yusuf Kabakçı, Dergâh Yayınları, 2.

Baskı İstanbul 2016, 273 s.

Celalettin Dinçer*

“Geçmiş zaman olur ki hayali cihan değer.”

* dincercelalettin@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2213-0327

Orijinal adı, *Dildâr-ı Şemsî* olan eserin müellifi Şeyh Mehmed Şemseddin (1867-1936), Niyâzî-i Mısırî'nin halifelerinden Mehmed Sahfî'nin soyundandır. Kendisi, 1893 yılından tekkelerin kapatıldığı 1925'e kadar Bursa'daki Mısriyye Dergâhı'nın şeyhliğini yapmıştır. Müellif, "geçmiş zaman olur ki hayali cihan değer" anlayışıyla, çocukluğundan itibaren tuttuğu günlüklerini, özellikle de 1898-1908 tarihleri arasında Niyazî-i Mısırî'nin Limni Adası'ndaki tekke ve türbesini ziyaretine dair hatıratını 1929'da bir araya getirmiştir. Mehmed Şemseddin'in tek nüsha el yazması defterinden neşre hazırlanan kitap, Yusuf Kabakçı'nın Yüksek Lisans çalışmasının gözden geçirilerek düzenlenmiş halidir.¹

Eserin kendisine atfedildiği Niyazî-i Mısırî, Osmanlı dönemi tasavvuf hayatının önemli simalarından olup 1618'de Malatya'da dünyaya gelmiştir. Tahsil hayatını sırasıyla Diyarbakır, Mardin ve Mısır'da sürdürmüştür. Suriye ve Anadolu'nun çeşitli şehirlerini dolaşarak geldiği Antalya/Elmalı'da Şeyh Ümmî Sinan'a intisap etmiştir. Hilafetini aldıktan sonra Bursa'ya yerleşip irşâd faaliyetlerini yürütmüştür. Halvetiyye'nin dört ana kolundan Ahmediyye'nin Mısriyye şubesinin pîri kabul edilir. Devlet adamlarına yönelttiği eleştiriler nedeniyle, 1677'den itibaren aralıklarla Limni Adası'na sürgün edilmiş, 1694 yılında burada vefat etmiştir.²

Orijinal nüshası yirmi dört başlıktan oluşan defter, isimlerinde ve sayısında değişikliğe gidilerek otuz dört başlık halinde düzenlenmiştir. Mehmed Şemseddin mukaddime kısmında defteri oluşturma amacının, Niyâzî-i Mısırî'yi ziyaret için Limni'ye düzenlediği yedi sefer ile diğer seyahatlerinde yaşadıklarını paylaşmak olduğunu söyler. Müellifin yolculukları genellikle denizyoluyla ve İstanbul üzerindedir. Kendisi bunu yaparken ziyaret ettiği diğer şehirleri, buraların örf ve âdetlerini, dinî-tasavvufî hayatını, tekke ve tarikat çevrelerini, usûl ve erkânlarını, şeyhlerini, dervişlerini anlatır. Selanik'te yirmiden fazla faal dergâhın olması o dönemde tarikatların yaygınlığı açısından dikkat çekicidir (s.71). Kendisi fırsat buldukça ziyaret ettiği Üsküdar, Aksaray, Fatih, Beşiktaş semtlerindeki tekkeler ve erbabı hakkında da bilgi vermektedir. Bu dergâhları anlatırken ait oldukları tarikatları da kısaca tanıtmaktadır.

¹ Yusuf Kabakçı, *Dildâr-ı Şemsî*, (Yüksek Lisans Tezi), Bursa: Uludağ Üniversitesi, 2006.

² Mustafa Aşkar, "Niyâzî-i Mısırî", TDV İslâm Ansiklopedisi", İstanbul: 2007, c. 33., ss. 166-69.

Eserin ilk iki bölümünde çocukluk dönemine ait hatıralarına, soyu ve ailesi hakkında malumata yer vermektedir. Dedeleri ve babası tasavvuf erbabıdır. Babasının vefatından sonra tekkenin sorumluluğu kendisine geçer. Şeyhlik görevini yürütebilmesi için ilgili makamlardan yetki belgesi alması gerekmektedir. Bu maksatla İstanbul'a yaptığı yolculukların, "Beşinci Seferim" diye bahsettiği bölümünde, Meclis-i Meşâyih'a başvurması ve sonrasında sınava tabi tutulmasını içeren hatıratı, dönemin dinî-tasavvufî yapısına ve bürokrasisine dair önemli bilgiler içermektedir (s.29).

"Hazret-i Pîr Efendimizi Birinci Ziyaretim" başlığı, onun 11 Şevval 1307 (30 Mayıs 1889) tarihinde Limni'ye ilk gidişini ve ziyaretindeki hissiyatını içermektedir. Peşinden Niyazî-i Mısırî'ye dair eserleri tanıtmış ve hayatı hakkında kısaca bilgi vermiştir. Limni'ye, Selanik ya da Midilli üzerinden yaptığı sonraki seyahatlerini, sefer numaralarını vererek diğer bölümlerde ayrı ayrı anlatmıştır.

Limni ziyaretinde, kendi çabalarıyla işlevsel hale getirilen adadaki tekkede haftalık zikir ayinleri, kandil programları müridân arasında heyecan oluşturmuş, yeni intisap edenlerle adada tasavvufî çevre tabiri caizse yeniden canlanmıştır. Midilli'de de buna benzer bir durum söz konusudur. Limni ve Midilli'ye yaptığı sonraki ziyaretler buradaki ihvanın ısrarlı davetleri üzerine gerçekleşmiştir. Adaya son seferi 1908 yılındadır. Bölgedeki isyanlar, savaşlar ve adalardaki yönetim değişikliği sonrası bir daha ziyaret imkânı bulamamıştır.

Mehmed Şemseddin'in "Hazret-i Pîr Efendimiz" dediği Niyazî-i Mısırî'ye sevgisini ve bağlılığını dile getiren şiirlerine eserin tamamında rastlamak mümkündür. Kitapta Pîr'in menkıbe ve kerametleri de yer almaktadır (s. 58,163,164). Niyazî-i Mısırî'den çok önce vefat etmiş Muhyiddin b. Arabî'nin (ö. 1240) *Ankâ-yı Muğrib* adlı eserinde Mısırî'den haber verdiğine dair anekdot dikkat çekicidir (s.192).

Müellifin edebi yönü, manzum şiirleri kadar seyahatlerini anlatırken kullandığı dilde de kendini gösterir. Dönemin siyasi, sosyal ve iktisadi yapısına dair tahlilleri, tasvirleri; yolculuklarında yaşadıklarını tarihlere, hatta saatlere dayalı bir şekilde vermesi okuyucuda, yazarla birlikte zaman tüneline yolculuğa çıktığı hissi uyandırmaktadır. Onun tasavvufi kimliği yanında, Osmanlı'nın son devri ile Cumhuriyet'in ilk evresinde yaşanan olaylara tanıklığı, eseri bir seyahatnamenin ötesine taşımaktadır.

Kitabın sonraki basımlarında, metinde geçen Osmanlıca kelimelere dair bir sözlük ilavesi, yazıldığı dönemin diline aşına olmayanlara kolaylık sağlayacaktır. Okuyucunun zaman bağıını kurabilmesi açısından Miladi tarihlerin Hicrî ve Rumî tarihlerle birlikte verilmesi ihtiyacı kendini hissettirmektedir. Tarihin saklı köşesinde kalmış bu önemli eserin okuyucuyla buluşturulmasında emeği geçenlere teşekkür ederiz.